

1. Introducció

Com ja anuncia el títol, la nostra intenció és destacar el paper que ha desenvolupat Joaquim González i Caturla com a folklorista en la recerca d'unes rondalles valencianes del sud que omplien el buit existent en aquesta zona. Per què decidim focalitzar la figura de González i Caturla? Doncs perquè es presenta, juntament amb una nòmina d'autors que ha anat augmentant al llarg dels anys, com un dels deixebles del magnífic mestratge d'Enric Valor i les seues *Rondalles valencianes*, amb dos volums també carregats d'una gran quantitat de rondalles com són *Rondalles de l'Alacantí: contes populars* (1985) i *Rondalles del Baix Vinalopó: contes populars* (1987).

Una presentació de Joaquim González i Caturla ha d'incloure necessàriament els qualificatius de filòleg, professor i escriptor i, això sí, un escriptor ben complet pels camps que ha temptejat. Una de les seues vessants més conegudes és la de narrador a través del conreu de la narrativa poètica (*Un estiu amb flora*, 1989); la narrativa infantil (*La cova del llop marí*, 1989; *Julieta i el caragol màgic*, 1993; *La penya dels pirates*, 1998 o *Les bruixes del Cabeçó d'Or*, 1999); la narrativa juvenil (*Tot l'estiu per davant*, 1992; *Mirant la lluna*, 2001); la narrativa breu (*Contestador automàtic*, 1993; *Els colors de la solitud*, 1995; *Aquell blau brut*, 2004; i *Un ram de flors*, 2005);¹ la narrativa de tema eròtic (*Les quatre edats d'Eros*, 1996); així com la narrativa per a adults —entesa en termes generals— (*La casa de les flors*, 1999; *L'home de l'estació*, 2005; o *Els ulls del gos*, 2010). Però la seua activitat no cessa amb aquesta vessant narrativa i també toca l'àmbit de les col·laboracions a revistes, com ara *Quaderns de migjorn* (1993-98) o *Canelobre* (1997), així com ha contribuït en el llibre col·lectiu *Microsexe* (1998), a més de publicar l'any 1998 un llibre didàctic a propòsit de la cultura popular sota el títol *Història de la vida quotidiana* o l'obra *Una bona conversa* (2006) també de caire educatiu.

Lògicament una carrera tan prolífica i amb un alt grau de qualitat ha estat guardonada en diverses ocasions, com demostra el Premi de Narrativa Infantil Empar de Lanuza de 1992 rebut per *Julieta i el caragol màgic* o els Premis Narrativa Breu de Mislata i Felip Ramis de la Vila Joiosa (1992) per dos contes inserits més tard en *Els colors de la solitud* (1995). Així mateix, amb *Les quatre edats d'Eros* va rebre el Premi la Vall d'Albaida de literatura eròtica de 1995 i amb *La casa de*

¹ *Aquell blau brut* (2004) i *Un ram de flors* (2005) han estat publicats als periòdics *Diari la Verdad* (1-04-2004) i *Quadern. El País* (20-01-2005) respectivament.

les flors va ser guardonat amb el Premi Enric Valor l'any 1998. En últims anys ha rebut el Premi Ciutat d'Alzira-Bancaixa juvenil (2000) per *Mirant la lluna*; els Premis Ciutat de Xàtiva-Blai Bellver de narrativa (2004) i Crítica dels Escriptors Valencians (2006) per *L'home de l'estació*. Per últim, més recentment ha estat guardonat amb el Premi de Narrativa «Antoni Bru», dins els Premis Literaris Ciutat d'Elx (2009) per *Els ulls del gos*.

Però dins de tota aquesta dilatada trajectòria, on realment volem posar èmfasi és en la faceta com a folklorista d'aquest autor i que, com s'ha dit adés, es tradueix en dues obres amb solament dos anys de distància entre sí amb les que realment va començar el periple literari: *Rondalles de l'Alacantí: contes populars* (1985) i *Rondalles del Baix Vinalopó: contes populars* (1987). La suma total de les rondalles que arpleguen ambdós volums ascendeix a la xifra de seixanta-huit de les quals trenta-sis són del primer i les restants trenta-dos del segon.

2. Mètode i motius

Respecte al mètode d'arplega d'aquestes rondalles resulta ser el mateix en els dos casos: per una banda, González i Caturla va recórrer primerament la comarca de l'Alacantí durant tres mesos preguntant a la gent, de manera que va visitar els pobles d'Agost, Benimagrell, Busot, el Campello, el Palamó, la Canyada del Fenollar, Mutxamel, Sant Joan, Sant Vicent del Raspeig i Xixona. Per una altra banda, temps després, l'autor va repassar els diferents pobles de la comarca del Baix Vinalopó però en un temps espacial menor de dos mesos. Aquests pobles són Elx, Crevillent, Santa Pola, com a centrals, però també trobem Tabarca (l'Illa Plana), La Baia, l'Altet, Torrellano-Torre del Plà. Unes localitats que en el seu dia van superar les expectatives de l'autor, ja que com ell explica a la introducció del segon volum fruit d'aquesta investigació: «el recull *Rondalles del Baix Vinalopó* ratifica no sols la presència de la literatura oral sinó el vigor i la riquesa del valencià, del català, dins el món cultural dels milers de persones que viuen a Elx, Crevillent, Santa Pola, etc...» (1987: 15).

I és que el context de les rondalles no és gens fàcil. L'any 1985 al pròleg de *Rondalles de l'Alacantí*, Emili Rodríguez-Bernabeu (1985: 11) ja adverteix la situació tan dura que envolta el món de la literatura popular i en concret de les rondalles al nostre país, amb els consegüents problemes de pervivència: la desaparició de la llar com a espai propici i de la figura maternal com a rondallaire a causa de l'aparició de mitjans de comunicació aclaparadors, com la televisió. Però queda clar que en l'actualitat podríem afegir, a més, Internet i els seus derivats.

A aquest fet cal sumar les paraules del mateix González i Caturla (1985: 15) quan explica com al seu parer la comarca de l'Alacantí no ha tingut lligams amb

la resta del País Valencià que propicien el manteniment d'una forta personalitat valenciana principalment per tres motius: la distància amb València, la «despersonalització» tant de València com d'Alacant i la desconfiança dels alacantins cap als valencians centrals.

Per tant, són aquests motius de no deixar en l'oblit² la cultura pròpia i de no deslligar-se de la personalitat valenciana i catalana característica de la gent del sud del País Valencià, la que impulsa a Joaquim González i Caturla a emprendre aquesta tasca de recuperació, arreplega i manteniment d'una cultura a través de les rondalles que anul·lara contundentment aqueixa fatídica resposta que es trobà sobre que «En Alicante no hay nada» (1985: 15).

3. *Lligams González i Caturla-Valor*

Quan parlem de González i Caturla és inevitable parlar dels seus lligams amb el gran rondallaire del segle xx, Enric Valor. És ben sabut per tots —i actualment encara més que s'ha celebrat al 2010 l'Any Enric Valor pel desé aniversari de la seua mort i al 2011 el centenari del seu naixement—, que al País Valencià Enric Valor va suposar un abans i un després per a la literatura popular catalana. Amb les seues *Rondalles valencianes* (1950-1958)³ va saber arreplegar i perpetuar unes rondalles que no només demostraven la riquesa de l'imaginari popular de les contrades valencianes sinó que omplien un buit etnopoètic sobradament ple, per contra, a Catalunya i a les Illes Balears. El mètode que emprà va ser la reelaboració de les històries arreplegades, «ja que la rondalla es caracteritza principalment per una rigorosa invariabilitat temàtica que no és incompatible amb la fluïdesa argumental» (González i Caturla 1997: 42), que de manera molt viva, Valor deixa magistralment palesa. Tal com el mateix González i Caturla explica «Quan parlem de l'Enric Valor rondallaire, no cal dir-ho, ens trobem amb un narrador que fa de l'amplificació un element important» (1997: 42).

Amb aquests precedents, no és estrany que González i Caturla se senta plenament identificat, agafe a Valor com a model, i com ja comentàvem adés, de-

² De fet, Joaquim González i Caturla en una entrevista que li fan, a la pregunta de «¿qué le hizo interesarse por los cuentos populares de la provincia?» contesta que «Mí abuela era una gran narradora oral e influyó a que me interesara por estas historias. Tras visitar localidades como Alcoy y Castalla primero y Elche, Crevillente y Santa Pola, después, creí que era necesario plasmar estas historias en algún libro antes que se perdieran» (Batllés 2007: s/p).

³ Valor va dur a terme un treball de camp per les comarques meridionals del País Valencià i una posterior tasca de redacció literària. D'aquesta manera, en un principi va confeccionar tres volums rondallístics sota el títol *Rondalles valencianes*, publicats entre els anys 1950-1958, tot i que després les rondalles no deixaran de publicar-se fins el 1976 a través de diferents volums fins a arribar a la suma total de trenta-sis rondalles.

cidisca emprendre la seua tasca personal de recol·lector de rondalles entre les comarques més al sud del País Valencià, una empresa encara més difícil si pensem en la situació de desmillora que viu el català en aquesta zona. González i Caturla es converteix així, juntament amb altres noms com Josep Bataller o Tomàs Escuder, en un deixeble de renom del mestre de Castalla. De fet, González i Caturla —juntament amb Bataller i Escuder— passa a convertir-se en el lligam entre l'obra de Valor i l'obra dels nous folkloristes, més joves, que van sorgint al País Valencià. Entre aquesta nòmina de nous narradors i rondallaires trobaríem entre molts altres, noms com ara «Pilar Carrillo, Mari Àngels Diéguez [...], Francesc Gascón, Pepa Guardiola, Josep Vicent Martínez [...] o Jordi Raül Verdú» (Beltrán 2007: 30-31).

Un fet a destacar, és que entre el llistat d'aquests autors, alguns han fet la tria personal de reproduir les rondalles trobades amb la llengua exacta, oral i col·loquial amb què les han enregistrades. En canvi González i Caturla, a pesar de mantenir els modismes, frases fetes i lèxic propi i genuí de la zona⁴, decideix eliminar els castellanismes, els vulgarismes i totes aquelles incorreccions que ell considera que allunyen el model de llengua d'un model narratiu valencià. Clarament, en aquest punt es fa una referència plena a la norma lingüística que tant va defensar Enric Valor. En canvi, a diferència del que feia el mestre, González i Caturla no reformula ni augmenta sinó que tria la reproducció fidel de les rondalles que li són contades. Ara bé, literàriament parlant sí que literaturitza però no en la mesura que ho fa Enric Valor. Com explica Emili Rodríguez-Bernabeu, al pròleg del primer llibre:

És la vella controvèrsia entre Brentano i els germans Grimm,⁵ entra la reelaboració minuciosa i una fidelitat estricta a la narració popular. No se'ns pot amagar que Enric Valor pertany al grup que usà la rondalla com a letimotiv de la seua creació (i precisament de forma magistral). González i Caturla, com hem dit, pertany al grup segon, aquell que considera deure indefugible mostrar-nos una rondalla versemblantment popular i, en fer-ho, se'ns apareix com a erudit coneixedor del llenguatge valencià (1985: 10).

El que està clar és que tant l'obra de González i Caturla com la de Valor suposen una forma de recuperar allò que és intrínsec de la societat valenciana, en

⁴ González i Caturla adjunta al final dels dos volums un glossari i un llistat de locucions i modismes populars de la zona.

⁵ Ara bé, segons Oriol (2011: 97) Valor sí que segueix la línia dels germans Grimm perquè, com bé explica: «Enric Valor, com molts altres rondallistes que el van precedir, més que un folklorista, en el sentit més estricte del terme, és un literat-folklorista. Enric Valor, en la línia del que van representar els germans Grimm a Alemanya o Antoni M. Alcover a Mallorca, entén la rondalla com literatura».

aquest cas de la del sud però en total consonància amb la resta del País Valencià i amb la resta dels territoris de parla catalana. La intenció de González i Caturla, per tant, és mostrar la tradició oral d'un poble a través del gènere de la rondalla que ell mateix defineix com «unes narracions anònimes en prosa, de tema fantàstic o costumista, que relaten uns fets que es presenten com a imaginaris i que constitueixen una història amb un principi i un final perfectament definits» (1997: 42).

Altra mostra sobre que l'autor alacantí té molt present l'obra de Valor, és que al llarg dels seus dos volums, arreplega un total de seixanta-huit rondalles —davant de les trenta-sis de Valor—, sense contar aquelles que no transcriu perquè coincideixen amb les recollides i literaturitzades per l'escriptor castallut i, per tant, van ser excloses. Aquestes són, tal com el mateix autor s'encarrega d'explicitar: «Home roig, gos pelut i pedra redona», «Les boles del cel», «Joan Antoni i els torpalls» i «Comencilda, Secundina i Acabilda» (1985: 16) del primer volum. Altres rondalles que, per contra, sí que inclou són les també arreplegades per Jordi des Racó (Mossén Alcover) com «L'estreleta d'or» i «Per què hi ha rics i pobres?». Una tercera rondalla que també tenen els germans Grimm sota el títol de «Els músics de Bremen» ell l'arreplega com «L'ase, el gos, el gat i el gall».

En canvi, al segon volum l'autor sí que explica com li ha sorprès la qualitat i alhora diversitat de les rondalles trobades, «variants dels [contes] que apareixen als reculls d'Enric Valor, del mallorquí Jordi des Racó (Mossén Alcover), o del català Joan Amades» (1987: 16). Com bé explica González i Caturla a nota a peu de pàgina, les rondalles amb modificacions són «El príncep aventurer i les tres taronges», versionada pels tres autors (1987: 52), «L'endevinalla de la princesa», que també apareix al volum 3 de *Les millors rondalles populars catalanes* de Joan Amades (1987: 83) i «Els tres consells» que es troba al recull d'Enric Valor amb el nom de «El darrer consell» (1987: 93).

4. *Tractament de les rondalles (classificació i significació)*

Tant en les *Rondalles de l'Alacantí* com en les *Rondalles del Baix Vinalopó*, Joaquim González i Caturla divideix les rondalles que presenta en cinc grups segons la temàtica, malgrat que amb una petita modificació d'un volum a l'altre pel que fa a les etiquetes. En el primer llibre les divideix segons pertanyen a

- 1) Prínceps, princeses, bruixes, gegants i dimonis
- 2) Temàtica costumista
- 3) El Senyor, sant Pere i la Mare de Déu
- 4) Miracles de sant Vicent Ferrer

5) Animals personificats

En canvi en el segon, prevalen més unes etiquetes generals sense especificar què poden incloure:

- 1) Temàtica fantàstica
- 2) Temàtica costumista
- 3) Temàtica religiosa
- 4) Miracles
- 5) Animals personificats

Un element, sens dubte, fonamental de les rondalles incloses en aquests apartats és el seu contingut.⁶ De fet, el mateix autor també ens ofereix unes consideracions d'allò que, al seu parer, transmeten aquestes rondalles segons les tipologies establertes.

Pel que fa al primer apartat explica que les rondalles en general mostren una morfologia determinada i repetitiva⁷ moguda pel factor «amor» dins dels paràmetres de la moral tradicional: xica o xic pobres però treballadors i bells → troben un antagonista a qui han de vèncer → troben també xic o xica de qui s'enamoren → poden tenir un ajudant (fada o element màgic) → solució del conflicte i premi: obtenció de l'amor i de riqueses.

Aquest esquema, efectivament, en el primer llibre el veiem palés a «La rosa de l'amor», «Joanet el pescador», «El conte de l'alfabegueta», «L'estreleta d'or» i «Els set germans encantats». Per la seua banda, al segon llibre també mantindrien l'esquema «Granereta de pastera», «El príncep aventurer i l'amor de les tres taronges», «L'endevinalla de la princesa» i «Els tres consells». Altres rondalles, en canvi, tenen un final també feliç però sense seguir estrictament aquest esquema. Si les ordenem per ordre de graduació quant a fidelitat, encapçalaria el llistat «La flor del lilolà. La flor del lliri blau» perquè segueix exactament la mateixa estructura però sense l'aparició de l'amada. D'una manera paral·lela trobem la rondalla de «Peret i Margarideta» on veiem el mateix esquema però amb un amor fraternal i un final mancat de riqueses. En canvi, d'una manera més allunyada està la història de «Les set germanes» en què el final és feliç però falta l'element meravellós, així com la relació amorosa.

Tanmateix, com l'autor afirma, hi ha d'altres que no segueixen aquest esque-

⁶ A partir d'aquest moment farem referència de manera conjunta a totes les rondalles arreglades en els dos volums sense fer esment individualment en quin hi apareixen.

⁷ Vegeu Propp (2006).

ma «per tal com en més d'una ocasió apareix el final infeliç, tràgic i desgraciat» (1985: 17). Un final que castiga uns personatges que, segons la moral tradicional que esmentàvem, demostren uns valors condemnables. Un cas seria l'ambició de tenir molt sense fer res, com és el cas de «La vareta de les tres virtuts» o «Ric, el tio Roc»; l'atreviment a burlar la mateixa Mort —un fet contranatura— que és el que ocorre amb «La metgessa del dimoni»; el càstig per l'obtenció d'un capritx com en «El dia del miracle»; el càstig per la desobediència com per exemple en «Marieta i el mort»; o simplement un final tràgic per la gosadia de mesclar religions diferents com ocorre en «El tresor de la muralla».

Un cas singular dins d'aquest primer calaix de rondalles de temàtica fantàstica és el de «Les bruixes de Tabarca», on al final no hi ha una millora de la situació dels protagonistes, tot i que sí que hi ha un element meravellós a través de la bruixa que esdevé la dona, la qual es transforma en gat. Així mateix, altre cas a destacar i en relació a la moral tradicional seria «el tema de l'estrany o el mutant» que al pròleg diferencia Emili Rodríguez-Bernabeu (1985: 13). Aquest tema el veiem palés, per exemple, en la rondalla de «El forçut de Xixona» en què un xiquet gegant —això sí massa menjador i que només pensava en ell mateix—, és marginat per la societat precisament per ser diferent, de manera que és tractat com el dolent.

Si passem al segon grup, el de temàtica costumista, es curiós el canvi que es produeix en les rondalles pel que fa a l'esquema del final feliç esmentat. El mateix autor explica a *Rondalles del Baix Vinalopó* (1987: 19), que les de temàtica costumista estan més ambientades en el món real, de manera que guanya l'enginy i l'astúcia per damunt del que està bé o malament. És precisament en aquestes que es trenca amb el conservadorisme predominant de les rondalles en favor de «tractaments temàtics més progressius, com el de la vella lluita per la igualtat de la dona» (Rodríguez-Bernabeu 1985: 13). Una lluita que s'exemplifica clarament amb la rondalla «Un lluç enmig del bancal» però també amb altres com «La xirindanga» o «Els enganys de les dones» on l'astúcia de la dona venç l'home que és burlat. No obstant això, també veiem, per contra, dues rondalles i, a més, localitzades al primer volum, sobre com l'astúcia de l'home s'encarrega de donar una lliçó a la dona, ja siga per esdevenir malfeinera, com en el cas de «El gat a l'esquena», o per ser una dominadora, com ocorre amb «Pere Joanot».

Així mateix, dins d'aquest món costumista apareixen altres temes diversos que caldria esmentar. Està, per exemple, l'adulteri, que, evidentment, s'allunya bastant de la moral tradicional que comentàvem pel que fa al primer grup de rondalles i que està representat en «La dona i el capellà» i «El sangandongo». Altre tema que hi sura és el que envolta la figura dels capellans en relació a la

seua luxúria, com es pot comprovar amb «Tico-Taco o el capellà que va fer oli» i «Seculorum seculera». Pel altra banda, hi ha certs valors que es ressalten també a través de les rondalles, com passa amb l'astúcia ja esmentada però ara en relació a un seminarista en «El seminarista famolenc» o relacionada amb l'ambició en el cas de «Les bacoques del rei», «Per què hi ha rics i pobres?» i «Les faves del cel». Així mateix, veiem també com hi existeix una crítica a l'estupidesa de la mà de les rondalles «El burro del tio Pauet» i «El cullerot».

Dins d'aquesta amalgama de temes diversos que s'hi tracten igualment té cabuda, per exemple, el tema lingüístic mitjançant «Joanet el dels pinyols», «Conte del mallorquí» i «Com parlen a Guardamar?». Amb una certa relació també hi ha l'al·lusió a jocs de paraules i a la mnemotècnia com passa en «Joanet Pelitxilico» i «El pipiritxó». Per últim, es poden incloure dins d'un mateix calaix dues rondalles protagonitzades pel xiquet entremaliat de Peret, que es titulen «Les comandes de Peret» i «Peret? Mare, coc!». ⁸ Només quedaria allunyat d'una classificació per grups la rondalla «L'home que sabia totes les cançons» de la qual se singularitza la funció d'entreteniment.

Pel que fa a les rondalles de temàtica religiosa, resulta molt eficaç la divisió o classificació en tres grups que planteja al primer volum el folklorista per a les cinc rondalles que estan sota aquesta etiqueta, una classificació aplicable també a les que apareixen al segon volum, com tot seguit comprovarem. Així, trobem primerament i de nou el «càstig moralitzador a l'ambició excessiva i al desagraïment» (1985: 19) amb «L'ambició de Francesqueta» a qui el Senyor li va oferir una bona vida i per voler més es va quedar sense res. En segon lloc, pel que fa a la caricaturesca imatge de Sant Pere —«poregós, simpàtic i menjador que s'atreveix a pensar, innocent, que pot enganyar el Nostre Senyor» (1985: 19)— hi ha tres rondalles com són «El Nostre Senyor tot ho veu», «Les garrotades de Sant Pere» i del segon volum «Sant Pere i la mitja taronja». Per últim, hi ha un tercer grup que es correspon amb l'explicació divina que se li dona a les coses terrenals a través de la mà del Senyor i de la Mare de Déu, com veiem en «Per què el gall té dues taques negres?», «Per què els pinyols dels dàtils tenen una o?», i del segon volum també «Per què la mula no té fills?» i «Les collites de la figuera».

En el quart calaix, trobem l'etiqueta dels miracles, que tal com diu l'autor a les *Rondalles de l'Alacantí* «No són rondalles *sensu strictu* per tal com narren fets que m'han estat contats com a vertaders» (1985: 19). Aquesta idea es complementa

⁸ De fet, en opinió de l'autor, aquestes rondalles de Peret podrien formar un cicle: «Estic convençut que deu haver un cicle de rondalles on es narren les aventures d'aquest simpàtic personatge infantil» (1985: 19); «Pel que sembla hi ha un cicle molt variat sobre les "aventures" d'aquest simpàtic personatge» (1987: 110).

amb l'aclariment que fa també l'autor a les *Rondalles del Baix Vinalopó* sobre per què inclou els miracles dins de l'estudi de les rondalles i que explica que al Rondcat no apareguen catalogats:

Perquè aquestes històries, i en això no es diferencien gens de les rondalles, tenen l'estructura d'una petita narració, posseeixen així mateix uns personatges i una ambientació perfectament encaixats dins l'entorn del poble on han estat arreplegats, s'han transmés oralment com tota la literatura folklòrica i formen part, en definitiva, de la cultura tradicional de les gents d'aquesta comarca (1987: 167).⁹

En les *Rondalles de l'Alacantí*, concretament el que tenim són dos miracles sobre sant Vicent Ferrer situats a la localitat de Sant Vicent del Raspeig, així com una anècdota sobre el lema d'aquest poble protagonitzada pel mateix sant. En canvi, a les *Rondalles del Baix Vinalopó* observem una major diversitat amb tres miracles protagonitzats per tres figures diferents: «La Mare de Déu del Loreto de Santa Pola», «La Mare de Déu de l'Assumpció» i «Sant Francesc».

Per últim, trobem un grup de rondalles classificat en ambdós volums com a «Animals personificats». En aquestes rondalles destaca la disputa sempiterna entre l'astuta rabosa que sempre acaba vencedora i l'innocent llop que, per contra, sempre acaba perdent quan s'enfronta a ella. Precisament aquesta disputa entre aquests dos animals fa que Caturla es plantege una pregunta al respecte: «¿les disputes entre el llop i la rabosa no podrien ser una versió al·legòrica dels vells problemes entre els hòmens i les dones?» (1985: 20). Una pregunta que més bé sembla retòrica ja que el paral·lelisme del qual parla pareix indiscutible. Precisament, exemple d'aquesta idea seria la rondalla «Raboseta, obri!» i la de «L'astúcia de la comare rabosa». Per contra trobem altres rondalles en les quals la rabosa també és la protagonista i està caracteritzada per l'astúcia però ja no s'enfronta al llop opositor. En la primera d'aquestes venç el rabosot («La raboseta i el rabosot») i en la segona és la mateixa rabosa la que rep una lliçó de part d'un gat que esdevé més astut encara («La raboseta i el gat»).

En altres rondalles tenim també com l'astúcia sempre és la guanyadora enfront la força, com és el cas de les rondalles de «La balena i l'esparralló» o el cas de «El gat i la rateta» (1985: 20). En canvi, d'una manera més independent anirien la rondalla de «L'aranya, la cigala i l'abella» que, com diu l'autor, parla de «la ingratitude dels fills envers llurs pares» (1985: 20), cosa que s'aprofita per a explicar fets naturals relacionats amb aquests «animals». Així mateix, la rondalla titulada «El conte de la formigueta» també respondria al joc mnemotècnic esmentat adés a les rondalles costumistes.

⁹ Sobre el tractament de la rondalla com a gènere etnopoètic vegeu Oriol (2002: 54-69).

Finalment, en un subgrup a banda parlariem de tres històries que curiosament apareixen sota el títol d'una única rondalla en què el món dels humans i el món dels animals es fusionen en un joc cap a l'oient: «L'home i el gos. El conte dels ànecs».

5. *Conclusions*

Al llarg d'aquesta exposició descriptiva i analítica de la figura de Joaquim González i Caturla i sobretot de les seues dues obres rondallístiques, hem volgut donar compte que aquest autor mereix ser una figura reivindicada dins de l'etnopoètica catalana concretada al País Valencià. Primerament, perquè, sensibilitzat amb la tasca del mestre Enric Valor de literaturitzar rondalles populars que suposava la continuïtat de l'imaginari valencià i la creació d'un model de llengua, va decidir fer un treball de camp d'arreglada de rondalles del sud del País Valencià.

En segon lloc, perquè aquest treball de a peu el va fer, precisament, en una zona on la situació del català és ben difícil per la pressió de forces externes diverses però que, en canvi, està farcida de tota una tradició transmesa oralment que identifica els parlants dins d'una mateixa comunitat lingüística i cultural.

En tercer lloc, perquè la quantitat de rondalles arreglades —i classificades segons la temàtica— és elevada si pensem en les seixanta-huit que aconsegueix González i Caturla en front, per exemple, de les trenta-sis d'Enric Valor, tot i que l'extensió de les del mestre castallut és major. A més, cal destacar el fet que l'autor en troba més, però per ser les mateixes que les ja literaturitzades per Valor no les inclou en el seu primer recull, encara que sí que inclou variants que hi troba de les arreglades pel mateix Valor, per Jordi des Racó (Mossén Alcover) o Joan Amades. Variants que demostren els lligams de la cultura popular arran dels territoris de parla catalana.

Per tant, des d'ací constatem la importància de l'existència de figures com la de Joaquim González i Caturla per a no perdre el que ens identifica i per a entendre d'on venim i saber, així, cap a on anem.

BIBLIOGRAFIA

BATLLÉS, V. (2007): «Joaquim González Caturla: “Escribir sobre Alicante supone reflejar la realidad que percibo” », *Las Provincias* (19/08/2007), s/p. Enllaç online: <http://www.lasprovincias.es/prensa/20070819/alicante/escribir-sobre-alicante-supone_20070819.html> [data de consulta: 10 de setembre de 2011].

BELTRAN, R. (2007): *Rondalles populars valencianes: antologia, catàleg i estudi dins la tradició del folklore universal*, València, Publicacions de la Universitat de València.

GONZÁLEZ I CATURLA, J. (1985): *Rondalles de l'Alacantí: contes populars*, Alacant, Institut Juan Gil-Albert.

- (1987): *Rondalles del Baix Vinalopó: contes populars*, Alacant, Institut Juan Gil-Albert.
- (1997): «Les rondalles d'Enric Valor», *Canelobre*, núm. 37-38 (estiu-tardor 1997), Institut Juan Gil-Albert, p. 41-48.
- ORIOI, C. (2002): *Introducció a l'etnopoètica. Teoria i formes del folklore en la cultura catalana*, Valls, Cossetània.
- (2011): «Les rondalles d'Enric Valor en el marc de la rondallística catalana», dins Gemma LLUCH; Josep M. BALDAQUÍ (eds.): *Nova reflexió sobre l'obra d'Enric Valor*, Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, p. 95-109.
- PROPP, V. (2006): *Morfología del cuento*, Madrid, Fundamentos.
- RondCat: cercador de la rondalla catalana*. Arxiu de Folklore. Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili, <<http://www.sre.urv.cat/rondcat>> [data de consulta: 10 de novembre de 2011].